

Л. С. Шевченко, д.е.н., професор
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», м. Харків

ІННОВАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інноваційна діяльність університету спрямовується на створення і освоєння інновацій, тобто оновлення освітніх продуктів і послуг, форм і технологій навчання на різних етапах інноваційного процесу (від появи ідеї або нової технології до її ринкової реалізації) в освітній і науковій сферах, а також післядипломній професійній освіті, що забезпечує необхідну економічну і (або) суспільну вигоду.

Стосовно сфери вищої освіти варто розрізняти поняття «освітні інновації» та «інновації в освіті».

Під *освітніми інноваціями* розуміють будь-яку цільову діяльність, організаційне рішення, систему, процедуру чи метод здійснення освітньої діяльності, які суттєво відрізняються від усталеної практики і вперше використовуються у даній організації та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції.

Освітні інновації включають:

педагогічні інновації: зміну стиля педагогічної діяльності і організації навчально-пізнавального процесу; запровадження інноваційних моделей навчання;

науково-методичні інновації: оновлення змісту освітніх програм відповідно до найкращих вітчизняних та зарубіжних аналогів; запровадження інноваційних курсів; створення сучасного контенту навчально-методичних матеріалів (нових підручників та посібників, науково-методичного та програмного забезпечення);

освітньо-технологічні інновації: використання нових або вдосконалених технологій навчання (наприклад, дистанційного чи телевізійно-супутникового мережевого навчання, Інтернет-технологій тощо); забезпечення студентам і викладачам доступу до електронних бібліотек; створення АСУ навчальним процесом і університетської інформаційної системи.

У більшості випадків освітні інновації є такими, що стимульовані споживачами освітніх послуг. Частина з них належить до інновацій, орієнтованих на задоволення існуючої потреби, як-то: гармонізація освітніх і професійних стандартів; залучення представників професійних співтовариств до розробки освітніх програм ВНЗ, участі у навчальному процесі та спільних наукових дослідженнях; розробка інноваційних освітніх програм за новими напрямками і спеціальностями підготовки. Окремі інновації спрямовані на формування та задоволення нових потреб. У постіндустріальному суспільстві, скажімо, актуальними стають проектні, дискусійні, пошукові формати з

високим ступенем самостійності та активності студентів, а також нові когнітивні інститути: дослідницькі мережі, віртуальні лабораторії.

Інновації в освіті є більш широким поняттям, ніж освітні інновації. Окрім останніх, вони вбирають у себе:

науково-технологічні інновації – результати наукових досліджень і розробок, що мають форму об'єктів інтелектуальної власності і передаються для впровадження і застосування у виробництві. Такі інновації потребують тісної інтеграції ВНЗ з науково-промисловим комплексом та використання матеріальної бази підприємств для свого впровадження. Важливою умовою їх виникнення є наявність інноваційної інфраструктури в регіоні та самому університеті. Головними суб'єктами науково-технологічних інновацій у розвинених країнах є підприємницькі університети;

інфраструктурні інновації – створення інноваційно-активних підрозділів ВНЗ (кафедр, центрів, інститутів, лабораторій), які б забезпечували трансфер технологій та інтелектуальної власності. Крім того, університети повинні брати участь у формуванні мережі малих підприємств наукоємного бізнесу, високотехнологічних кластерів реального сектору економіки на рівні регіону і національної економіки, наукових, дослідницьких парків, технопарків, бізнес-інкубаторів;

економічні інновації, більшість з яких у розвинених країнах стосуються диверсифікації джерел фінансування ВНЗ: поширення ваучерної освіти, корпоратизації і приватизації державних університетів, випуску ними облігацій, створення ендаментів, запровадження нових інструментів державного управління бюджетами університетів із використанням грантів, позик, що повертаються умовно, механізмів страхування, пайової участі;

соціальні інновації, спрямовані на соціальну підтримку студентів і викладачів ВНЗ; створення безпечних умов навчальної та позанавчальної діяльності студентів; формування соціально відповідального ВНЗ, який періодично звітує перед суспільством про результати своєї діяльності;

юридичні інновації – ініціативна діяльність ВНЗ із напрацювання пропозицій щодо удосконалення освітнього законодавства.

Упровадження інновацій у діяльність ВНЗ є достатньо складним процесом і повинно здійснюватися на стратегічному та оперативному рівнях. Водночас упровадження інновацій в освіті потребує інновацій у самому процесі управління університетом. Управлінські інновації слід спрямовувати на вдосконалення форм організації навчального процесу та управління ВНЗ: перехід до маркетингової орієнтації навчальних закладів; запровадження проектно-орієнтованої системи управління ВНЗ; використання методології стратегічного, конкурентного менеджменту, менеджменту якості, принципів мережевої взаємодії ВНЗ; формування суб'єктів державно-суспільного управління вищою освітою (спостережних, попечительських рад тощо). Розвиток управлінських інновацій свідчить про реальну автономізацію ВНЗ.